

Editörden

DİN VE HAYAT

TDV - İSTANBUL MÜFTÜLÜĞÜ DERGİSİ
SAYI: 3 - YIL: 2007

YAYIN YÖNETMENİ

Prof. Dr. Mustafa ÇAĞRICI

YAYIN KOORDİNATÖRÜ

Kadriye AVCI ERDEMLİ

EDİTÖR

Kerime CESUR

kerime.cesur@gmail.com

YAYIN EKİBİ

Abdülkerim YATĞIN

Ahmet BENSİZ

Davut ÖZGÜL

Emine ARSLAN

E. Betül ÇAKIRCA

Kerime CESUR

Mehmet YÜKSEL

Mustakim ARICI

Salim SELVİ

Sümeyye PARILDAR

Uğur YILMAZ

Üzeyir GÜR

TASHİH

Dr. A.Cüneyd KÖKSAL

REKLAM SORUMLUSU

Ömer Faruk ŞENTÜRK

GRAFİK TASARIM

Sinan ÖZDEMİR

BASIM YERİ ve TARİHİ

TDV Yay. Mat. ve Tic. İşl.

Ostim Örnek San. Sit. 1. Cad.

358. Sk. No: 11 Yenimahalle/ANKARA

Tel. 312 354 91 31 / Fax: 312 354 91 32

Ankara / 2007

ISSN: 1308 - 9595

DAĞITIM

TDV Yay. Mat. ve Tic. İşl. İstanbul 1. Şb.

Klodfarer Cad. No:14/1 Divanyolu

Eminönü/İSTANBUL

Tel: 0212 518 46 04

Faks: 0212 518 83 07

Yayınlanan yazıların hukuki-bilimsel sorumluluğu yazarlara aittir.

PARA İLE SATILMAZ

Bismillahirrahmanirrahim

Yüce Rabbimize sonsuz hamd ü senalar olsun.

Efendimiz Muhammed Mustafa'ya binlerce sâlât, âl ve ashâbına selam olsun.

Ak sakallı pîr koca bilmez ki hâli nice

Emek yimesin hacca bir gönül yıkarısa

Yunus Emre

İbadetlerin ortak amacı insanın yaratılış gayesinin, kulluğunu izhar olduğunu göstermektir. Namaz ile güne, oruç ile yıla, hac ile ömre anlam katan, aynı zamanda denetim altında tutan ibadetler, müslümana hiçbir anında yalnız olmadığını, Yüce bir varlığın gözetim ve denetimi altında bulunduğunu hatırlatır. Kulluğun kemali de her şeyi yerli yerine koymakla mümkündür. Bu açıdan baktığımızda namaz dosdoğru kılındığında namaz; oruç, ellerimiz, gözlerimiz, dilimiz de yanlıştan ve haramdan sakındığında oruç; ve hac her türlü kavgadan, dünya menfaatinden beri olduğumuzu kanıtladığımızda hac-i mebrûr olmaktadır.

İstanbul Müftülüğü Kültür Yayınları üçüncü çalışmasını, ömrümüze anlam katan, layıkıyla yerine getirildiğinde yeniden doğmuş gibi günahsız olunacağı müjdesi verilen "Hac" ibadetine ayırmış bulunmaktadır. Hac yeniden doğmamıza vesile olan yoğun anlamlar bütünüdür. Bu eserimizde, hacın kapsadığı bu anlamlar bütününden imkanların elverdiği ölçüde sizlere makaleler, hatıralar, söyleşiler sunmaya çalıştık. Mikat, ihram, telbiye, tavaf, Hacerü'l-esved, Safa-Merve, Arafat, Müzdelife, Mina, şeytan taşlama, kurban gibi hacın temel kavramlarını ve aşamalarını içeren makaleler hac anlamamıza yardımcı olmaktadır. İhram'ın sadece bir bez parçası olmadığını, mikattan hac ibadetine giriş yapan hacının dünyanın tüm kalabalığından arınıp Rabbi'nin topluluğuna karıştığını; Arafat'ta hacın zirvesine ulaştığını; şeytana atılan her taşla bir günahın atılması gerektiğini ve diğer tüm aşamaların insanın olgunluğunu tamamlamasına yardımcı olan adımlar olduğunu anlıyoruz. Allah karşısında eşitliğin zirvesinin gerçekleştiği ibadettir hac. Ten renginin önemsizliğini Malcom X'in hayatından verdiğimiz kesitlerden anlıyoruz. "Hacda Kadın" makalesi ile hacda kadının cinsiyeti ile değil kulluğu ile var olduğunun bilincine varıyoruz. Nazife Şişman hacı olmanın turist ve seyyah olmaktan ayrıldığı noktaları akıcı bir üslupla bizlere sunuyor. Söyleşi bölümümüzde Ebruzen Hikmet Barutçugil'in, sanatıyla hac arasında kurduğu bağlantıyı bulabilirsiniz. Ayrıca Ümit Meriç ve Nevzat Tahran ve Hasan Cihat Öter'le gerçekleştirdiğimiz kısa söyleşiler de zevkle okunacaktır. Hacca gitmenin önemini yanında hac dönüşü ahlâkî olgunluğun devamının gerekliliğini anlatan "Hacca Nasıl Gidilir Nasıl Dönülür?" isimli makale, "Hacca Eğitimi Gitmek", "Hacca Çarşı Ziyareti ve Hediyeleşme Âdâbı" da faydalı olacağını umduğumuz diğer makalelerden. Portre bölümümüzde son nefesini Efendimiz'in yanbaşında vermek istediği için Medine'ye hicret eden Sami Ramazanoğlu Hocaefendi'nin hayatı anlatılmakta. Fahrettin Paşa'nın Medine Savunması, Surre Alayları, Osmanlı'nın kutsal beldelere gösterdiği hassasiyeti anlatan makaleler, Kâbe ve Ravza'daki âyetlerin değerlendirildiği makale, hac manzumeleri ve hac literatürü makaleleri ve şiirlerden oluşan bir dosya ile karşınızdayız.

İlkemiz sizlere en iyiyi sunabilmektir. Yayın kurulu bu ilkeyi layıkıyla gerçekleştirebilmek için büyük gayret içerisinde. Bu çalışmalar sırasında fikirleri ve makaleleri ile bizlere katkıda bulunan değerli akademisyenlere, Diyanet personeline, yazılı ve görsel malzeme temini, yayına hazırlık, baskı ve tasarım süreçlerinde katkısı olan herkese şükranlarımızı sunuyoruz.

Allah'ın çalışmalarımızı boşa çıkarmaması ümidiyle...

Hac Kapısından Giriş: MÎKAT VE İHRAM

Hudeybiye Mîkat Sınırı

Hac yolculuğu heyecan verici bir hazırlık safhasıyla başlar. Hacca gitmeye karar vermek müslümanın hayatında ciddi bir dönemeç noktasıdır. Hacı adayı bu kararla, bir manevî arınmaya, yenilenmeye adım atar. Tövbe istiğfar ederek üzerindeki kul hakları konusunda helalleşmek için eş dostla görüşür. Varsa borçlarını öder, yakınları ve akrabalarıyla vedalaşır. Bir iç aydınlığı ve tatlı bir telaşla yola çıkar.

Mîkat: Önemli yerlere, mukaddes beldelere, ilâhî huzura elini kolunu sallayarak, gelişi güzel biçimde gidilmez. Büyük askerî karargâhlara, hayli mesafeli nizamiye kapılarından girilir. Hac için de bu tür giriş yerleri vardır. Bu yerler “Mîkat” adıyla anılır. Mîkat kelime anlamı itibarıyla “bir iş yapmak için belirlenen vakit ve yer”

demek olup, dinî terim olarak umre ve hac yapacakların ihrama girecekleri noktalara denir.

Mekke ve Kâbe Kur’ân-ı Kerîm’de haram diye anılır. Peygamberimiz Mekke’nin, yaratılış sırasında Allah tarafından haram olarak nitelendiğini ve kıyamete kadar öyle kalacağını ifade etmiştir. Haram veya harem; “dokunulması, herhangi bir şekilde saygısızlık gösterilmesi yasaklanmış olan, kısaca mukaddes, kutsal” demektir.

İşte bu kutsallığa saygı amacıyla hac ve umre için veya başka sebeple Mekke’ye gelenlerin, belirli yerlerde ihrama girip bazı kurallara uymaları zorunlu kılınmıştır. Mîkat denen yerler, Mekke’ye farklı istikametlerden gelecekler için bu kutsal beldenin çevresinde beş nokta

olarak bizzat Hz. Peygamber Efendimiz tarafından belirlenmiştir. Bu mevkilerde veya yolların durumuna göre, onların hizasına düşen yerlerde hacı adayları ihrama girerler.

Hac ibadetinde mîkat yerine gelmek, hazırlık safhasının bittiğini, mukaddes beldelere adım atmak üzere olduğumuzu ikaz eder. Sanki mîkat bize şunları hatırlatır: “Ey hacı kardeşim! Dikkat et! Cenâb-ı Hakk’ın evine, kutsal mekânlara yaklaşıyorsun. Son defa kendine çeki düzen ver, bu ulvî atmosfere girmek için hazırlan. Artık biraz sonra farklı bir manevî ortamda olacaksın. Gönlünü, duygularını, şuurunu, niyetini bu havaya uyacak seviyeye getirmeye çalış. Rûhen ve manen Hak Teâlâ’nın misafiri olmaya hazır ol.”

Mîkat denen yerler, Mekke’ye farklı istikametlerden gelecekler için bu kutsal beldenin çevresinde beş nokta olarak bizzat Hz. Peygamber Efendimiz tarafından belirlenmiştir. Bu mevkilerde veya yolların durumuna göre, onların hizasına düşen yerlerde hacı adayları ihrama girerler.

İhram: İhrama girmek, “hac ve umre süresince giilmek üzere hazırlanmış beyaz renkli dikişsiz dokuma kumaşa bürünmek” demektir. Erkeklerin giydiği ihram giysisi iki parçadan oluşur. Birincisine “izâr” denir. İzâr bele sarılır ve vücudun alt kısmını örter. İkincisi “ridâ”dır. Ridâ omuza alınır ve vücudun üst kısmını örter. Kadınlar ise ihram olarak yüz hariç bütün vücudu örten normal bir elbise giyerler. Ayaklarda sandalet tipi terlik bulunur.

İhram hac ve umre ibadetinin bir parçasıdır. Tıpkı abdest gibi, haccın öteki gereklerinin yapı-

labilmesi için bir ön şart durumundadır. İhramın anlamı, “hacca niyet eden kimsenin, normalde helâl olan bazı davranışları, hacı tamamlayınca kadar kendine haram kılması” demektir.

İhramın manevî ve sembolik değeri, şekli yönünden daha önemlidir. Varılacak kutsal bölgeyi ve içinde bulunulan kutsal zamanı düşünerek, ihrama giren kimsenin içi saygıyla dolmaya başlar. Bu vesileyle hacı adayı normalde mübah olan dünyevî hazlardan uzak duracaktır. Allah’a yakın olma bilincini canlı tutacak, bu bilincin gereğini çevresiyle olan ilişkisine yansıtacaktır.

İhram maddilikten uzak, tamamen ulvî ve manevî bir âleme adım atmanın hazırlığı ve sembolüdür. İhlâs ve samimiyetle bu ruh halini devam ettiren mü’min, tavfla birlikte göklere yükselmenin, yaşayacağı manevî miraçla huzûr-u ilâhîye çıkmanın hazzını bulabilir.

Bu manevî müşâhedenin gerçekleşmesi için ihramlı iken şekil yasaklarına da uyulur. Mesela hiçbir canlıya zarar verilmez. Geçici haz ve menfaatleri hatırlatıcı söz ve davranışlardan sakınılır. Tıpkı bir oruçlu gibi el, dil ve gönül bu ulvîliğe zarar verecek hareketlerden uzak tutulur. İhram örtüsüne bürünen müslüman her türlü gösteriş ve kibirden uzaklaşır. Ziyet ve servetle övünmez. Her insanın eşit olduğunu yaşayarak öğrenir. Ölümü ve ölüm ötesini yakından hisseder. Bâki olan yegâne varlığın Hak Teâlâ olduğunu tam anlamıyla idrak eder.

Uçakla yapılan yolculuklarda daha çok havaalanında hazırlanan mekânlarda ihrama gi-

İhram gibi basit bir giyecek de tamamlanan bu âcizlik ve Allah'a muhtaçlık duygusu, aslında bir insan için en büyük değerdir. İnsana mânen seviye kaybettiren en kötü huy kibir, gurur, benlik ve kendini beğenme duygusudur. İşte ihram görüntüsüyle hac, insanın Yüce Yaratıcı karşısındaki zayıflığını, güçsüzlüğünü buna mukabil Allah'ın azamet ve yüceliğini açıkça ortaya koyar.

rilir. İhrama girmeden önce tırnaklar kesilir, saçlar kısaltılır, vücut temizliği yapılır ve gusledilir; havaalanına bu hazırlık yapılmış olarak gelinir. Allah'a dua edilir. "Lebbeyk Allahümme lebbeyk" diye başlayan "telbiye" ile birlikte hacı adayı ihrama girmiş, böylece hac ile ilgili yasaklar başlamış olur. Lebbeyk'in anlamı şudur: "Ya Rabb! Senin emrini yerine getirmeye hazırım. Maksadım daima sensin. Muhabbetim, ihlâsım, kulluğum sanadır."

İhram yasakları: İhramlı iken saç sakal tıraşı olmak, bıyık düzeltmek, kasık veya koltuk altı temizliği yapmak, tırnak kesmek, beden her hangi bir yerinden kıl koparmak yasaktır. Süslenmek amacıyla saç, sakal, bıyık boyamak, onları yağlamak veya kınalamak, makyaj malzemesi ve parfüm kullanmak doğru değildir. Erkekler dikişli giyecek ve eldiven giymez, başı örtmez. Kadınlar yüzlerini örtmez. Silah taşınmaz. Cinsel ilişki ve ona yol açabilecek hareketler yasaktır. Avlanılmaz, avcıya yardım edilmez. Ağaç ve bitkiler koparılmaz, onlara zarar verilmez. Kavga ve tartışmaya girilmez, çirkin davranış ve sözler yasaktır.

Bütün bu yasaklar hayatın tabii akışını engellemez. Zaruri ihtiyaçlar karşılanır. Yıkanmak, sade sabun kullanmak, çiçek koklamak; sinek, pire, kene gibi zararlı hayvanları gerektiğinde öldürmek; bir yerini kaşırken kendiliğinden kopan kıl yasak dışındadır.

Dikkat edilirse bu yasaklar bir yandan hac

ibadetinin bir parçasını teşkil eder; öte yandan, insanın bütün doğallığıyla, Hakk'ın yarattığı şekliyle ilahî huzura çıkma çabasını gösterir. Sade, basit, olduğu gibi kendini O'na arz etme tavrını sergiler. Bu arada canlıya, bitkiye saygılı olmayı; sair zamanlarda çevreye karşı insandan gelebilecek zararlı davranışları önlemeyi hedefler. Böylece insanın saflaşmaya ve mekleşmeye yönelmesi sağlanır.

İhrama bürünerek başlayan hac ibadeti kıyametteki haşir ve neşire benzetilir. Yalın ayak, baş açık Kâbe'de Allah'ın huzuruna çıkmak ahiretteki ilâhi huzura varmayı andırır. Herkes aynı kıyafetlere bürünmüştür. Zengin yoksul, amir memur, işçi patron, güçlü güçsüz farkı yoktur. Allah huzurunda her müslüman aynı durumda ve aynı seviyededir.

İhram gibi basit bir giyecek de tamamlanan bu âcizlik ve Allah'a muhtaçlık duygusu, aslında bir insan için en büyük değerdir. İnsana mânen seviye kaybettiren en kötü huy kibir, gurur, benlik ve kendini beğenme duygusudur. İşte ihram görüntüsüyle hac, insanın Yüce Yaratıcı karşısındaki zayıflığını, güçsüzlüğünü buna mukabil Allah'ın azamet ve yüceliğini açıkça ortaya koyar. ■

Kaynakça: *Diyanet İslâm Ansiklopedisi*, "Hac" XIV, "İhram" XXI, "Mikat" XXX, Süleyman Uludağ, *İslâm'da Emir ve Yasakların Hikmeti*, TDV yayını; Mehmet Demirci, *İbadetlerde Mânevî Boyut*, İstanbul 2004.

